

**ZUBOR
NYÁKZ
OLTÁN** **EL MEM
ME?É!T
TÖRTÉNETEK**

Egy jóvágású, előnyös alkatú fiatalemberre szabályos színházi karrier várna, film- és színházi főszerepekkel kirakott pálya, izgatott női suttogásokkal teleírt levelek a színházi portán, megannyi fény, siker, csillogás. Csakhogy a fiatal-embert Major Tamás színészosztályába veszik fel és ott, az agg mestertől és Székely Gábortól, Zsámbéki Gábortól azonnal megtanulja, hogy az első megoldás mindig közhelyes, a siker gátja a tehetségnek, aki szép, az unalmas, és az élet pont fordítva van. Kontrában. Ott jó ahol rossz, és ott a legrosszabb ahol a legjobb.

A Major-osztály tagjai négy év után minden illúziójukat elveszítve léptek a színészi pályára, ám mégis különleges tudások birtokában. Színészek helyett színházi emberekké képződtek. Megismerték a felszínes kulisszák mögötti valódi, élő színházat, megértették, hogy a színházban csak önmagukat nem kímélő, önkizsákmányolóok dolgoznak, felfogták, hogy a társulati összetartásban nem az irigység, hanem a szeretet a hajtóerő, hogy a kreativitás mértekegyesége a szabadság, így aztán az általános túlélésük érdekében igyekeztek közösséget kialakítani maguk köré. Nem gyúrtak hivatalos elismerésre, mert nem sikert akartak, hanem munkát.

Zubornyák Zoltán úgy lett színházi ember, hogy játszott, rendezett, igazgatott, menedzselte, írt és olvasott. Ezzel a könyvvel pedig megköszön, és igazságot szolgált. Titkos színészeknek, akiket felfalt a pálya, nagy tudású rendezőknek, akik rosszkor voltak sehol, és áldozatkész színházi embereknek, akik nélkül nem működött volna egyetlen színház sem, soha. A kreativitás prédáinak.

Zubornyák történeteinek szereplői színházfüggők, kulissza-drogosok. Akik egy olyan világban élnek, ahol mérhető a minőség, érthető a szöveg, pontos az elemzés, röhejes a talmi, és mindenkinek joga van a tévedéséhez és a féltelméhez, mert a színházi tudást nem adják ingyen. Sokba kerül és nem éri meg. Csakhogy, ha már fogva tart az anyag, nem lehet lejönni róla. Életre szól. (sándorerzerzi)

Mert a színész két sírban nyugszik, egyik a föld, másik a feledékenység.

Jókai Mór

Bevezető

Az El nem mesélt történetekhez Jókai Mór, Lendvai Márton színészkirály halálára írt gyönyörű cikkéből választottam a mottót.

Aznap amikor elkezdtem írni az El nem mesélt történeteket, még nyár volt, augusztus, szokatlanul, perzselően meleg idő.

London bezárva, lezárva, sok időm maradt a hírek tanulmányozására, elmulasztott filmek tucatjainak megnézésére, de leginkább olvasásra.

Kezembe került egy régi fénykép Sallós Gáborról, és eszembe jutottak a miskolctapolcai nyarak, hogy hosszú éveken keresztül játszottunk az Akropoliszon minden nyári szezonban. Hirtelen végiggondolva az azóta eltelt időt, rájöttem, hogy az akkor, ott a velem együtt játszó idősebb kollégáim közül senki nem él már. Lassan elkezdtem keresgélni az interneten a róluk szóló cikkeket és képeket. Nagyon szerény találati aránnyal. Persze, a digitális korszak előtti papírkép-világ szinte teljesen eltűnt, néhány archívumban még fellelhető pár fénykép. S eltűnt ezzel az időszakkal

együtt az a sok kedves arc, az a sok felejthetetlen este, a függöny lehullt, a csokrok az öltözőkben elszáradtak, a kellékeket széthordták, a jelmezeket megette a moly. Ezeknek az egykor kiváló művészeknek, a közönség hajdani kedvenceinek arcvonásait elmosta az idő és halványítja az emlékezet. Akkor gondoltam arra, hogy talán egy picit helyrebillenthetném ezt az igazságtalanságot. Beszélhetnék és írhatnék róluk, feleleveníthetnék pár személyes emléket, megkereshetnék még fellelhető fényképeket.

A Jókai által gondolt „első sírral”, a fizikaival a csendes elfogadáson kívül nemigen tudunk mást tenni, meghajtjuk fejünket. De a “feledékenység”, a feledés ellen talán lehet és érdemes küzdeni, a magam módján felidézve mindazt, amire és mindazokat, akikre emlékszem.

Így kezdődött az El nem mesélt történetek.

S jöttek sorba az eltűnt töredékek, elrejtőzött szavak, mondatok, képek, amik aztán összeálltak egy éles pillanatfelvétellé, amin ránk mosolyognak még egyszer a közelmúlt színészi arcai.

Ne siess (Sallós Gábor)

1986-ban még meg sem száradt a tinta a diplomámon, az Akropolisz Szabadtéri Színpadon a *Liliomfi* címszerepében működém közre hősleg – zenés változat. Túl voltunk a bemutatón, kicsit szorongtam a zenés részek miatt, a főiskolán nem ez volt a legerősebb oldalam.

Egyik este Sallós Gábor, nagy tapasztalatú, kiváló színész, félrehív.

– Nagyon jól játszol, nézlek minden este, de a kijövedeleidet mindig elrontod. Ne siess.

*Nagy Ibolya és Máté Éva
a partnereim a Liliomfiban*

Én meg nagyon öntudatosan kezdtem magyarázni a szerep igazságait, meg hogy mit érez, mit gondol, hol tart, meg hogy mit érdekel engem a tapsos kijövetel.

Az öreg hallgat, bólogat, hümmög.

– Ez mind szép és jó. De látod ezt a sok embert? Felöltöztetek, eljöttek, jól érzik magukat. Ne vedd el tőlük azt az örömet, hogy megtapsoljanak. Ne rohanj. Minden igazságot megtarthatod, de nekik is hadd legyen kis igazuk.

Az ember így tanul és így tapasztal. Hall valamit, amit előtte sose.

Sokszor játszottunk később is együtt. Szeretettel gondolkok rá.

Sallós Gáborral az Eurüdiké előadásában

A rendező elalszik

Első igazi nagyszínházi szerepemet még főiskolásként, *mint vendég* játszottam Miskolcon (1986). Közeledett a bemutató. Körtvélyessy Zsolt, Matus Gyuri, Zsolnay Juli, Somló Feri bácsi voltak a főbb játszótársak. Biztonságban éreztem magam, jók voltak a próbák, egy nyelvet beszéltünk, Csiszár Imre jó színházat csinált. Ezt az előadást azonban nem ő rendezte, hanem Rendező Úr – maradjon a neve rejtve.

Történt vala a főpróbahéten, hogy Rendező Úr már a reggeli Tokaj Expressz büfékocsijában (7:00 órai indulás) elmerült az előadás mélységeiben, s az italozásban (vodka, sör). Két és fél óra alatt tisztességesen be lehet rúgni, kipróbáltam, vidéki színész (!), de mondjuk nem próba előtt.

A főpróba alatt a jól fűtött nézőtéren aztán a rendező úr, az asszisztenssel együtt szépen elaludt. Sok segítségre nemigen számíhattunk odalentről, ez hamar kiderült. Kicsit mindenki idegesebb lett a kelleténél, de hát, ha ég a földdel összeszakad, így tanultuk, akkor sem állunk meg. Sőt, valami belső derűvel, talán még felszabadultabban játszottam. Arra határozottan emlékszem, hogy ekkor (is) eszembe jutott Major:

– Zobi, ha maga a legrosszabb színházban, a legrosszabb darabban a legrosszabb szerepet kapja, és a darabot a legrosszabb rendező rendezi, maga akkor sem bukhat meg!

És így lett. Eduardo De Filippo: *Milliomos Nápoly*. Nagyon szerettem azt az előadást.

*Jelenet
A Milliomos Nápoly
című előadásból.*

*Szereplők balról :
Zubornyák Zoltán,
Zsolnay Júlia,
Somló István,
Körtvélyessy Zsolt,
Matus György,
Simon Éva,
Dóczy Péter*

A kirakat

A felújítás előtt a Miskolci Nemzeti Színház jegyirodája a főutcán volt, a főbejárat mellett. Haladtunk a korrallal, mert már akkor (1986) egy televíziókészüléken egész nap mentek a reklámok és darab-előzetesek a kirakatban. Valahogy a kihangosítást is meg tudták oldani, szóval leendő nézőink ott ácsorogtak, kicsit élvezték a műsort, majd ki-ki ment a dolgára. A próbákra, illetve az előadásokra igyekvő színészeknek óhatatlanul el kellett haladniuk a jegypénztár mellett.

A gyűjteményben két nézői hozzászólást őrzök. Az első mindjárt a debütálásomhoz kapcsolódik, persze nagyon büszke voltam, hogy a nézők láthatnak a kirakatban, na, gondoltam, kicsit hallgatózom, hátha mondanak valami jót rólam.

- Mi ez a darab? - kérdezi az egyik néző.
- *Eurüdiké* - mondja a másik.
- Kik játszanak benne?

Partnerem Fráter Kata az Eurüdikében

– Nem tudom, de nézd, ott jön be a Mihályi Győző!

(Mondanom sem kell, én voltam.)

– Akkor megnézzük!

Hű, de utáltam a Győzőt pár napig!

A másik „kirakatos” eset kicsit később történt. Brecht: *Galilei élete*. Aki élt és mozgott a színházban, mindenki benne volt, énekkar, zenekar, tánckar, színészek. Csiszár Imre rendezte, mondjuk úgy „nagyszabású” volt. (Major sokat késett egy nyári produkció tervével, a legutolsó pillanatban sem volt meg a darab címe. A szervezők pánikba estek, sírva könyörögtek az öregnek, hogy árulja el, mit fog rendezni. Major kis szünet után ennyit mondott: valami nagyszabásút!) Szóval nagy volt a büszkeség, az évad ki-emelkedő előadása lett, a Vígszínházban is bemutattuk.

Áll a két néző a kirakat előtt, nézik az előzetest. Tetszik nekik, színes, látványos.

– Te, mi ez?

– Valami operett.

– Mi a címe?

– Gali Lili élete.

– Sosem hallottam. De csak jó lehet, megnézzük!

A pofon

Előljáróban annyit, hogy soha nem láttam Zsámbéki Gábort kijönni a sodrából.

A pofonnak nagy irodalma van a mi szakmánkban. Filmek, jelenetek, sztorik százai említik így vagy úgy. Ki adja, ki kapja, miért így, miért úgy, miért amúgy, erős, gyenge, kamu, jelzés, ki tudja még hányféle lehet? Nálunk, a főiskolai osztályban az volt a közmegegyezés, hogy gyerekek, álljunk bele, ne szarakodjunk, egész jó állapotba lehet kerülni egy adott vagy egy kapott frásztól. Node.

Még erősen a helyzetgyakorlatok időszakában voltunk a történet idején, s a dolgok menete szerint mesterség óra előtt egy papírra felírtuk, hogy ki milyen gyakorlatokkal készült, a papírt letettük a tanári asztalra, s a tanár kiválasztotta, hogy épp kit szeretne látni a színpadon.

Vajdai Vilivel azt találtuk ki, hogy nem írunk a papírra semmit, de mivel egymás mellett ültünk az osztályban (néha Zsíros Ági ült közénk), szépen eljártsszuk lassan adagolva, hogy én bizony semmit nem látok a színpadból, mert a Vili elém könyököl, direkt csinálja és amúgy is nagy a feje. Ő meg szépen visszaválaszolgat hasonló stílusban, finoman, nem emelt hangon, csak lassan emelve a tétet. Ehhez még tudni kell, hogy a mi padunk közvetlenül a tanári asztal mellett volt, úgyhogy Zsámbéki ezeket a kis piszkálódásokat végig hallotta, merthogy ez is volt a cél. Nem kapkodtuk el a gyakorlatot, 15-20 percig

húztuk. Aztán egy bizonyos jelre felpattantunk és szépen kidolgozott, nagy pofonokat osztottunk ki egymásnak. Zsámbéki is felugrott és kiabálni kezdett.

– Azonnal hagyják el az osztályt mind a ketten! Most rögtön!

Az osztály döbbsent csendben ült.

Mi, Vilivel persze egymás nyakába borultunk és nevtünk, MERT nagyon jól sikerült a terv.

– De hiszen, ez volt a helyzetgyakorlat, tanár úr.

Zsámbéki előbb hitetlenkedve ránk nézett, majd rágyújtott, kis szünetet tartott, aztán szép lassan mindenki visszaült a helyére.

– Ki a következő?

Az óra folyt tovább a helyzetgyakorlatokkal. Zsámbéki nem szólt semmit. Aztán, amikor befejeztük az órát, s ő távozni készült, az ajtóban megfordult és visszaszólt:

– Máskor is meglephetnek.

Állítólag utánunk következő osztályainak el-elmesélte ezt a történetet.

Tiszeker Elvtárs

Tiszeker Lajosról csak a rendszerváltás után derült ki, hogy Lajos. Addig a főiskolai adminisztráción mindenkinek elvtárs volt a keresztnéve, Vadász Elvtárs, Viktor Elvtárs, Tiszeker Elvtárs. Tiszeker Elvtárs amúgy a kedvelhető figurák közé tartozott, mindenben segített, ha tudott.

Egyik héten új takarásokat kaptunk a színpadra, sötétbarna bársonyszerű körfüggönyt. Véletlenül azonban úgy adódott, hogy ugyanazon a héten az egyik feladat címe az volt, hogy bohóctréfa. Nem volt semmiféle kikötés sem a zenéről, sem a felhasználható kellékekről, sem a jelenetek hosszáról. Teljes szabadság!

Na, el is szabadult a pokol rendesen. Nagy maszkokat készítettünk, színes jelmezekbe bújtunk, előkerültek zeneszerszámok, mindenki igyekezett használni a fantáziáját. Talán mondanom sem kell, hogy mesés gazdagságban vonultak fel a kellékek, létrák, tollpárnák, vizesvödrök, liszt, méz, minden, amiről azt hittük, hogy a cirkuszhoz kell. Ebben nem tévedtünk, lett is belőle cirkusz rendesen. A szép, új, barna függöny csak nézett.

Tiszeker elvtárs berohant a Major-óránkra (persze, ő volt az osztályfőnök) és az izgalomtól remegő hangon, kissé összefüggéstelenül szidni kezdett bennünket. Kaptunk hideget, meleget. Egyszerűbben: jól le lettünk baszva. Tiszeker elvtárs esdeklően nézett Majorra, támogatást remélve, de Major minket

nézett, mi meg őt, ott vibrált a cinkosság a levegőben, röhög az egész osztály, persze befelé. Türelmesen hallgattuk Tiszeker elvtársat.

– Ez a függöny 100.000 forint volt! Bocsánat, de vigyázni kellett volna rá! Ez nem arra van, hogy maguk tönkretégyék! Már elnézést!

– Köszönöm, – mondta Major, egy idő után, jelezve, hogy megértette a probléma lényegét, és hogy talán elég is volt a feddésből. Tiszeker elvtárs távozott.

– Hol is tartottunk?

Major folytatta az órát, mintha mi sem történt volna, nem volt egy rossz szó, nem volt szemrehányás, egy fél mondat erejéig sem tért vissza a történetekhez, mi meg csak ültünk és csodálkoztunk.

Aztán eltelt egy-két hónap. Egyik mesterség óra után, Major távozni készült, és éppen vette föl elnyűhetetlen ballonkabátját, megállt egy pillanatra, csendben körülnézett.

Mintha valami abgangra várna.

– Gyerekek, – kezdte. Megint végignézett rajtunk, lassan. – Mikor csinálnak végre megint valami botrányt?

Cinkosan elmosolyodott, fejébe csapta barna barret sapkáját és eltűnt a folyosón.

István, a király

38 éve, 1983. augusztus 18-án mutatták be (úgy kellene mondanom, nagy arccal, hogy mutattuk be) a városligeti Királydombon Szörényi Levente és Bródy János *István, a király* című rockoperáját. Hivatalosan a főiskola első két évében főiskolás nem vállalhat munkát sem színháznál, sem filmben, legalábbis ez régen így volt. Viszont nyáron is élni kellett valamiből. Drága Szita Miklós felvételizető barátom megkeresett, hogy volna itt egy kis statisztálni való, ha meg nem sért vele. Miklóst még a *Ballagásból* (lásd a 192. oldalon) ismertem, jó barátok voltunk, muszáj volt őszintének lenni: nem lehet, mert ha kiderül, balhé lesz.

- Nem derül ki.
- Mi van, ha látszódok a filmben?
- Nem fogsz.

Ebben maradtunk. Miklósnak igaza volt. Hatalmas kapucnis lila klepetusban óriási keresztet vittünk, majdnem mindig a képhatáron. Anonymus szobrára hasonlítottunk a csuhában, valóban felismerhetetlenül. Remek munka volt, életre szóló barátságokat kötöttem, nyár volt, fantasztikus volt a hangulat. Aczél György eljött az egyik főpróbára, tett valami megjegyzést az „idegeneket hív magyarok ellen segítségül” sorra, aztán elment. Novák Tata zseniális munkát végzett, látványosan és magától értetődően

mozgatta a tömeget, világszínvonalú alkotás született. Az élő előadásról beszélek. Aki ott volt, tudja. Aki csak a filmet látta, soha nem fogja megtudni. Koltay Gábor szépen elsétált a lehetőség mellett. Szomorúan néztem a moziban később, hogy a királydombi atmoszférából semmi, de semmi nem jött át. Úsztatások, lassítások, zavaros képek, nem lett jó mozi. Pedig csak egyszerűen fel kellett volna venni azt, ami és ahogy történt.

Maradtak a barátságok és az emlékek, s maradt a velünk élő történelem. Benne voltam, s vagyok.